

РОЛЬ АНАМНЕСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОТРИМАННІ ПЕРВИННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВСТАТИСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

***Методичні розробки для викладачів
до проведення практичного заняття
студентів за спеціальністю 222 "Медицина",
228 "Педіатрія" з дисципліни
"Соціальна медицина, громадське здоров'я"
(Громадське здоров'я)***

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет

РОЛЬ АНАМНЕСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОТРИМАННІ ПЕРВИННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВСТАТИСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

***Методичні розробки для викладачів
до проведення практичного заняття
студентів за спеціальністю 222 "Медицина",
228 "Педіатрія" з дисципліни
"Соціальна медицина, громадське здоров'я"
(Громадське здоров'я)***

Затверджено Вченою радою ХНМУ.
Протокол № 4 від 18.06.2020.

**Харків
ХНМУ
2020**

Роль анамнестичних технологій в отриманні первинної інформації в статистичному дослідженні : метод. розробки для викладачів до проведення практ. заняття студентів спеціальностей 222 "Медицина", 228 "Педіатрія" з дисципліни "Соціальна медицина, громадське здоров'я" (Громадське здоров'я) / упоряд. Л. І. Чумак, В. А. Огнєв, І. А. Чухно.– Харків :ХНМУ, 2020. – 20 с.

Упорядники Л. І. Чумак
 В. А. Огнєв
 І. А. Чухно

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТТЯ

Мета заняття: ознайомити студентів з анамнестичними технологіями, розглянути анкету як методичний засіб для отримання первинної соціологічної інформації, вивчити методику проведення опитувальних досліджень.

Знати програмні питання:

- визначення ролі анамнестичних технологій для отримання інформації;
- види опитувальних методів;
- сутність і застосування анкетного методу;
- складові частини анкети, правила і етапи її складання;
- різні види питань, що застосовуються в анкетах;
- методику проведення анамнестичних досліджень;
- суть і значення відеоопитування.

Вміти:

- визначити види опитувальних методів;
- самостійно скласти анкету;
- провести опитувальне дослідження, використовуючи знання етапів його проведення.

Форма заняття: практичне заняття.

Місце проведення заняття: навчальна кімната кафедри.

Методичне забезпечення заняття:

- методичні розробки до занять;
- методична література: робочий зошит для студентів (спеціальна підготовка);
- презентаційні матеріали;
- тестові завдання.

Алгоритм проведення заняття. Після перевірки присутності студентів викладач оголошує тему та мету заняття, пояснює актуальність її вивчення і можливість використання в практичній діяльності.

Після введення викладач з'ясовує у студентів, які питання виникли при підготовці теми. Далі викладач переходить до розгляду і контролю знань студентів за основним теоретичним матеріалом та звертає увагу на додаткові питання, які студенти не зрозуміли при самостійній підготовці до заняття.

Форми контролю знань студентів: усне опитування, теоретична або проблемна дискусія, бліц-контрольні за варіантами (час на виконання – 5–7 хв); завдання на визначення термінології, письмовий контроль теоретичних знань – індивідуальні завдання або завдання за кількома варіантами, які включають 3–4 теоретичні питання (час на виконання – не більше 20 хв); виконання тестових завдань з подальшим аналізом відповідей.

Далі йде виконання практичної частини в рамках вивчення представленої теми. Викладач пояснює сутність практичного завдання, алго-

ритм виконання та вимоги до нього. Після цього студенти отримують індивідуальні або групові варіанти для самостійної роботи. Викладач контролює та координує самостійну роботу студентів. Після закінчення встановленого часу на виконання самостійної роботи викладач перевіряє виконані завдання та оцінює їх.

При необхідності контроль теоретичних знань може проводитися після виконання практичного завдання.

Форми практичних завдань: розрахункове завдання, заповнення обліково-звітної документації, ситуаційне завдання (індивідуальне та групове), ділові ігри, кейси.

Після контролю теоретичних знань та виконання практичних завдань викладач робить основні висновки з вивченої теми, підводить підсумки контролю теоретичних знань і практичних навичок студентів, а також оголошує студентам отримані оцінки та домашнє завдання.

План заняття та розрахунок часу у відсотках:

1	Введення до заняття	до 5 %
2	Розгляд основних питань теми та контроль теоретичних знань	65 %
3	Виконання практичного завдання	25 %
4	Підведення підсумків та оголошення домашнього завдання	до 5 %
	Всього	100 %

Рекомендована література

Базова

1. Громадське здоров'я : підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, Т. С. Грузева [та ін.]. – 3-є вид. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – С. 124–142.

2. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / за заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – С. 645–668.

3. Социальная гигиена и организация здравоохранения / под ред. Н. Ф. Серенко, В. В. Ермакова. – Москва : Медицина, 1984. – С. 518–528.

4. Посібник із соціальної медицини та організації охорони здоров'я / за ред. Ю. В. Вороненка. – Київ : Здоров'я, 2002. – С. 234–236.

5. Тестові завдання з соціальної медицини, організації охорони здоров'я та біостатистики : навч. посібник для студентів мед. фак-тів / за ред. В. А. Огнєва. – Харків : Майдан, 2005. – С.281–285.

Допоміжна

1. Лисицын Ю. П. Концепция факторов риска и образа жизни / Ю. П. Лисицын // Здравоохран. Рос. Федерации. – 1998. – № 3. – С. 49–52.

2. Лисицын Ю. П. Социальная гигиена и организация здравоохранения : изб. лекции / Ю. П. Лисицын. – Москва : Медицина, 1992. – 420 с.

3. Лисицын Ю. П. Социально-гигиенические исследования образа жизни и состояния здоровья населения / Ю. П. Лисицын. – Москва : 2 МОЛГМИ, 1985. – 143 с.

4. Маргулис А. Л. Сборник официальных и инструктивно-методических материалов по гигиеническому обучению и воспитанию населения / А. Л. Маргулис. – Москва : Б.и., 1966. – 56 с.

5. Новожилов Г. Н. Медико-социальные основы здоровья / Г. Н. Новожилов, И. А. Меркушев // Жизнь и безопасность. – 1999. – № 1–2. – С. 338–347.

6. Шапаренко Л. В. Пропаганда здорового образа жизни / Л. В. Шапаренко. – Москва, 1982. – 34с.

Інформаційні ресурси

1. U.S. National Library of Medicine – Національна медична бібліотека США –
<http://www.nlm.nih.gov/>

2. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського –
<http://www.dnpb.gov.ua/>

3. Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету – <http://libr.knmu.edu.ua/index.php/biblioteki>

4. Наукова педагогічна бібліотека ім. К. Д. Ушинського Російської академії освіти –
<http://www.gnpbu.ru/>

5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського –
<http://www.nbuv.gov.ua/>

6. Національна наукова медична бібліотека України –
<http://www.library.gov.ua/>

7. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка –
<http://korolenko.kharkov.com>

8. Центральна бібліотека Пушчинського наукового центру РАН –
<http://cbp.iteb.psn.ru/library/default.html>

9. Центральна наукова медична бібліотека Першого Московського державного медичного університету ім. І. М. Сеченова –
<http://elibrary.ru/defaultx.asp>

ОСНОВНИЙ ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ

На сучасному етапі розвитку системи охорони здоров'я важливим є отримання інформації про всі складові лікувально-профілактичного процесу від самого пацієнта, що можливо за допомогою анамнестичних технологій. До них відносяться анкетування, інтерв'ю та відеоопитування.

Анамнестичне дослідження – це багато в чому універсальний продукт. Він зажадано і як самостійна форма роботи, і як складова соціологічного дослідження і дозволяє збирати велику кількість інформації в досить короткий час.

До переваг цього методу слід віднести його універсальність. При анамнестичному методі реєструються і мотиви діяльності індивідів, і продукти їх діяльності. Інформація, отримана цим методом, дешевше інформації, отриманої іншими методами. Вміле застосування закритих варіантів питання дозволяє використовувати при обробці і аналізі інформації, отриманої методом опитування, обчислювальну техніку.

За допомогою анамнестичних технологій досліджують суб'єктивні характеристики одиниці спостереження, наприклад, якість життя, якість медичної допомоги, результати лікування, реабілітації, визначення факторів ризику і т. д.

1. Визначення анамнестичних технологій, їх класифікація

Анамнестичні технології – це спосіб отримання інформації шляхом опитування обстежуваних осіб про які-небудь події, що відбулися в їх житті, або спосіб дізнатися думку з будь-яких аспектів життя, наприклад, інформованість щодо профілактики захворювань за факторами ризику, що впливають на розвиток захворювання і т.д.

Анамнестичні методи використовують як розвідницькі (на початку дослідження) і як уточнюючі (в його підсумку).

Анамнестичні методи – це інтерв'ю (бесіда), анкетування, відеоопитування.

Інтерв'ю – це усне опитування, анкетування – письмове опитування. Відеоопитування – це вид анамнестичного дослідження, при якому застосовується демонстрація відеосюжету для пояснення (трактування) того чи іншого питання в запропонованій анкеті.

Інтерв'ю як метод дослідження в значній мірі це мистецтво. Його результат багато в чому залежить від особистісних якостей дослідника. Інтерв'ю може бути індивідуальним, груповим і колективним. Попередньо визначається **програма**: мета, об'єкт, предмет розмови, окремі питання і місце проведення. Успіх залежить від зацікавленості предметом розмови, вміння викликати на відвертість. Формулювання питань повинні бути зрозумілими, тактовними. Досвід показує, що недоцільно ставити прямі запитання "в лоб", типу: "Який у вас режим?" Краще: "Коли ви лягаєте спати?".

Для вступу в контакт рекомендується дотримуватися наступних правил. Люди схильні охоче говорити про ті предмети, які їх цікавлять і захоплюють (професія, хобі), тому важливо заздалегідь дізнатися про основні інтереси даного пацієнта або групи. Приводом для початку інтерв'ю можуть бути об'єкти, ситуації або події, що мають емоційний характер.

При цьому слід уникати того, про що співрозмовнику згадувати неприємно. Важливо створити атмосферу довіри і дотримуватися такту. Людина повинна бути впевненою, що результати інтерв'ю не стануть джерелом неприємностей. Сприятливою обставиною для інтерв'ю є звичне і природне середовище: домашня обстановка, спільний відпочинок. Інтерв'ю краще спочатку запам'ятати, а потім записати.

Усне опитування (інтерв'ю) застосовується в тому випадку, коли охоплюється невелике коло людей, але якщо при цьому необхідно опитати декілька десятків, сотень або тисяч людей за короткий проміжок часу, використовується письмове опитування – **анкетування**.

2. Анкетування і його роль у зборі первинної інформації

Анкетування – це такий вид анамнестичного дослідження, над яким дослідник втрачає контроль в момент роздачі або розсилки анкет або опитувальних листів. Це письмова форма опитування, що здійснюється, як правило, заочно, тобто без прямого і безпосереднього контакту інтерв'юєра з респондентом. Воно доцільно у випадках:

а) коли потрібно опитати велику кількість респондентів за відносно коротким часом;

б) коли респонденти повинні ретельно подумати над своїми відповідями, маючи перед очима віддрукований опитувальник.

Анкетування – метод збору первинного матеріалу у вигляді письмового опитування великої кількості респондентів з метою збору інформації за допомогою анкети про стан тих чи інших сторін процесу, що вивчається, ставлення до тих чи інших явищ. Анкетування можна охопити велике коло людей, що дає можливість звести до мінімуму нетипові прояви. При цьому не обов'язковий особистий контакт з респондентом. Плюс до всього анкети зручно піддавати математичній обробці.

Анкетування рідко буває суцільним (що охоплює всіх членів досліджуваної спільності), набагато частіше воно має вибіркового характеру. Тому достовірність і надійність отриманої анкетуванням інформації залежить перш за все від репрезентативності вибірки.

3. Анкета. Розробка анкети, етапи

Анкета (фр. *enquete* – список питань) – методичний засіб для отримання первинної соціологічної інформації на основі вербальної комунікації. Анкета являє собою набір питань, кожен з яких логічно пов'язаний з центральним завданням дослідження. **Анкетер** – особа, що проводить збір матеріалу анкетуванням.

Анкета, або опитувальний лист, заповнюється респондентом самостійно, і тому все, що стосується роботи з нею, повинно бути зрозуміло респонденту.

Розробка анкети

Перший етап в розробці анкети – визначення її змісту. Складання анкети полягає в переведенні основних гіпотез дослідження на мову запитань. Якщо крім самої думки необхідно знати і її інтенсивність, то у формулювання питань включають відповідну шкалу оцінок.

Другий етап полягає у виборі потрібного типу питань (відкриті–закриті, основні–функціональні).

Третій етап в складанні анкети пов'язаний з визначенням кількості і порядку запитань.

4. Анкета як система питань. Складові частини анкети

Анкета застосовується при з'ясуванні думок, оцінці подій, виявленні взаємин, ставленні учнів до видів діяльності та різних доручень. В анкеті існує жорстка логічна структура. Питання спеціально підібрані, заздалегідь ретельно продумані, попередньо апробовані на невеликій групі вивчених (5–20 чоловік).

Розробляючи текст анкети, слід уникати одноманітності використовуваних типів і форм питань, пам'ятати, що кожен з них має свої переваги і недоліки. Не слід забувати при цьому і про наступну обробку анкетних даних. Відкриті питання краще закритих, якщо важливо виявити всі нюанси думок респондентів, але отриману на їх основі інформацію важко буде формалізувати і обробити. Закриті питання, особливо в формі «меню», шкал, таблиць, більш зручні для обробки, але не дають гарантії обліку повноти респондентських оцінок.

Важливо наголосити на необхідності дотримання *правила системності анкети*. Це потрібно, щоб використовувати в наукових цілях інформацію як з окремих питань, а також ту, яка виявляється при осмисленні всіх питань як взаємодіючих структур, а всіх відповідей на них як взаємодіючих елементів.

Традиційна для соціологічного анкетування логіка побудови анкет будується на принципі «від загального до окремого», коли всі наступні питання грають роль контрольних стосовно попередніх. Однак іноді доцільно керуватися протилежним принципом – «від подробиць до спільного».

Характеристика анкет буде досить неповною, якщо не сказати кілька слів про час. Час заповнення анкети залежить від складності питань і від їх кількості. Питання повинні бути простими і зрозуміло сформульованими. Практика соціологічного дослідження демонструє, що час заповнення анкети повинне бути в межах 45 ± 10 хв.

Складові частини анкети

Анкета складається з декількох частин, які в своїй сукупності утворюють систему питань, що дозволяють отримати інформацію, необхідну для розробки рішень з досліджуваної проблеми.

На першому місці завжди стоїть **вступна частина**. У ній вказується, хто проводить опитування, з якою метою проводиться опитування, дається інструкція заповнення анкети, вказується спосіб повернення заповнених анкет. Вступна частина анкети найчастіше розташовується на титульному аркуші, вона – один із засобів мотивації респондента на заповнення анкети, формування його установки на щирість відповідей.

На другому місці – **основна частина**. Вона містить питання (їх блоки), спрямовані на отримання необхідної інформації. Оскільки анкета повинна сприяти вирішенню кількох задач, то краще, якщо кожній з них буде відповідати свій блок питань. Спочатку рекомендується поставити «конкретні» питання, а саме: прості, які легко сприймаються, розраховані викликати інтерес, налаштувати респондента на активне заповнення анкети. Це можуть бути питання про конкретні ситуації, факти. Потім наводяться більш складні питання на виявлення мотивів.

На третьому місці стоїть **паспортна частина**, в якій містяться питання для виявлення соціально-демографічних характеристик респондентів. Деякі соціологи стверджують, що питати респондента про деякі його дані на початку анкети не тільки не етично, а й недоцільно з точки зору отримання достовірної інформації, оскільки ці питання можуть насторожити респондента, «злякати» його.

У паспортну частину найчастіше включають питання, що розкривають такий зміст: стать, вік, освіту, професію, місце навчання або роботи, соціальне походження, сімейний стан. Залежно від мети і завдань дослідження кількість питань в паспортній частині може бути збільшена або зменшена.

В анкеті можна і потрібно ставити:

– як прямі питання, що пропонують респонденту висловити свою власну позицію: "Що Ви думаєте про ..." або "Що ви думаєте з приводу ..." і т. д, так і непрямі (згоду або незгоду з позицією інших людей) питання: "Деякі фахівці вважають, що ... А як Ви думаєте?";

– навідні запитання, які допомагають точніше зрозуміти сенс наступного (важливішого) питання;

– дихотомічні питання, які передбачають два взаємовиключних один одному варіанти відповіді (типу "так – ні");

– питання-"меню", тобто з поліваріантними відповідями, коли респондент може обрати будь-яке поєднання варіантів відповідей;

– питання-"діалоги", відповіді на які складаються з відповідей уявних осіб;

– шкальні питання, тобто такі, відповідь на які укладено в шкалі чого-небудь;

– табличні питання, які передбачають відповідь у формі заповнення таблиці;

– закриті питання, які супроводжуються всіма теоретично можливими варіантами відповідей, з яких респонденту належить вибрати ті, які відповідають його думці;

– відкриті питання, що не містять жодного варіанта відповіді, які передбачають, що респондент напише те, що хоче, в спеціально відведеному місці анкети;

– напівзакриті, точніше, частково закриті (або частково відкриті) питання, на які заздалегідь дана лише частина варіантів відповіді, яка може не задовольнити респондентів, що мають можливість дописати свій варіант.

5. Види анкетування

У сучасних дослідженнях використовується кілька видів анкетування: *анкетування роздавальне, поштове, пресове*.

Найбільш поширеним є **роздавальне анкетування**, при якому респондент отримує анкету безпосередньо з рук дослідника. Цей вид опитування в даний час є найбільш надійним. Він гарантує сумлінне заповнення анкети, майже повне їх повернення.

Поштове анкетування – поширення анкет шляхом поштової розсилки. Список респондентів – список всієї генеральної сукупності або список вибіркової сукупності. Недоліком є низький відсоток повернення анкет, що знижує цінність дослідження. Для збільшення відсотка повернення поштових анкет дослідники разом з анкетною вкладають супровідний лист, який не відрізняється за змістом від звернення до респондента. Так само при поштовому анкетуванні спотворюється вибірка сукупності, що так само впливає на достовірність отримання інформації.

Пресове анкетування – вид анкетування, при якому анкети публікуються в пресі. Але, як показує практика досліджень, відсоток повернення анкет при такому опитуванні не перевищує 5 %.

6. Методика проведення анамнестичних досліджень

Методика проведення анамнестичних досліджень складається з наступних етапів:

- постановка мети, завдань, формулювання гіпотези дослідження;
- створення архітектури дослідження;
- проведення опитування;
- обробка результатів;
- аналіз результатів і надання результатів.

Постановка мети, завдань, формулювання гіпотези дослідження.

Головне питання, на яке необхідно відповісти ще до початку дослідження – це «навіщо?», тобто сформулювати мету дослідження. Саме мета дозволяє виділити основне направлення дослідження, сформулювати завдання, гіпотези і в кінцевому результаті підготувати архітектуру дослідження, яка найбільш повно і чітко відповідає меті дослідження.

Як завдання дослідження, як правило, виділяють уточнюючі орієнтири: відповіді на ті чи інші питання, збір інформації для прийняття певних рішень, вибір термінів для початку реалізації нових продуктів або послуг.

Формулювання гіпотези необхідне для обмеження поля результатів дослідження. В рамках цієї частини роботи важливий не тільки результат – поле гіпотез, але і сам процес обговорення того, що може вийти в результаті роботи. При формулюванні гіпотези обговорюється контингент, з яким доведеться працювати в рамках дослідження, складні випадки, з якими можна зіткнутися в рамках дослідження та ін.

Створення архітектури дослідження. Під гарним словом "архітектура" маються на увазі відповіді на запитання: "Кого ми запитуємо?", "Як ми проводимо опитування?", "Про що ми запитуємо?", "Як ми опитуємо аудиторію?" і "Скільки людей ми опитуємо?".

"Кого ми запитуємо?" – вибір аудиторії дослідження надто важливе для отримання референсних* даних. Важливо зрозуміти, хто саме важливий при опитуванні.

"Як ми проводимо анкетування?" – при певних опитуваннях правдиву інформацію можна отримати, якщо анкетування проводить лікуючий лікар, при інших – інша людина (посередник). Мета – отримати достовірну інформацію.

"Про що ми запитуємо?" – відповіддю на це питання фактично є анкета, на основі якої проводиться дослідження. При розробці анкети необхідно перш за все чітко зрозуміти – цікавлять нас якісні або кількісні дані, отримані за допомогою використання відкритих або закритих питань в анкеті.

**Референсні значення – це медичний термін, що вживається при оцінці результатів лабораторних досліджень. Визначається як середнє значення конкретного лабораторного показника, яке було отримано при масовому обстеженні здорового населення. Як синонім використовують термін "референтні значення".*

Результати будь-яких досліджень необхідно розглядати в сукупності з усіма характеристиками і показниками пацієнта, тобто комплексно. Для прикладу візьмемо один із найпростіших медичних показників – частоту серцевого ритму. Ви можете виміряти частоту серцевого ритму прямо зараз, поклавши пальці на пульс і рахуючи удари протягом хвилини. Більшість людей знають, що "середня частота серцевих скорочень становить близько 70 ударів у хвилину. Але як же дізнатися, що таке "нормальна" частота серцевих скорочень? Вчені зробили висновок про нормальне серцебиття, ґрунтуючись на численних вимірах протягом довгого часу.

Ви, ймовірно, також знаєте, що якщо ви регулярно займаєтесь спортом або в цілому перебуваєте в хорошому фізичному стані, ваш пульс може бути значно нижче – 55 ударів у хвилину, і це, як і раніше,

буде "нормою". Або, скажімо, ви зібралися прогулятися, а на вашому шляху гора або пагорб. У даній ситуації частота серцевих скорочень складе вже 120 ударів у хвилину. Це буде досить високий показник, але він так само "нормальний", враховуючи дане навантаження.

Таким чином, Ви переконалися, що навіть серцевий ритм, як і будь-який медичний показник, повинен розглядатися в комплексі і з урахуванням контексту. Без урахування факторів, що впливають на будь-які дослідження і їх результати, не мають сенсу. Щоб зрозуміти, чи нормальні для Вас ті чи інші результати аналізів, Ваш лікар повинен знати і враховувати, що ж є нормальним для більшості інших пацієнтів вашої статі і віку і яким був ваш стан до і під час проходження обстеження.

Детальніше: <http://citilab.ru/moscow/about/nashi-tehnologii/ref-ranges.aspx>

Проведення опитування. Опитування передбачає, по-перше, усне або письмове звернення дослідника до певної сукупності людей – респондентів із запитаннями, зміст яких представляє досліджувану проблему на рівні емпіричних індикаторів, по-друге, реєстрацію та статистичну обробку отриманих відповідей, а також їх теоретичну інтерпретацію.

Опитування – специфічний акт комунікації між інтерв'юером (обличчям, яке його проводить) і респондентом (опитуваним). Тому воно повинне проводитися з дотриманням наступних правил:

- респондент знає, хто і навіщо його опитує;
- респондент зацікавлений в опитуванні;
- респондент не зацікавлений у видачі неправдивої інформації (говорить, що думає насправді);
- респондент однозначно розуміє зміст кожного питання;
- питання має один сенс, зовсім позбавлений у собі кількох питань;
- всі питання ставляться таким чином, щоб на них можна було дати обґрунтовану і точну відповідь;
- питання сформульовані без порушення лексичних і граматичних нормативів;
- формулювання питань відповідають рівню культури респондента;
- жодне з питань не має образливого для респондента змісту, не принижує його гідності;
- інтерв'юер поводить себе нейтрально, не демонструє свого ставлення ні до заданого питання, ні до відповіді на нього;
- інтерв'юер пропонує респонденту такі варіанти відповіді, кожна з яких прийнятлива в однаковій мірі;
- кількість питань узгоджується зі здоровим глуздом, не веде до зайвого інтелектуального та психологічного перевантаження респондента, що не втомлює його;

– вся система питань і відповідей достатня для отримання того обсягу інформації, яка необхідна для вирішення дослідницьких завдань;
– загальні правила соціологічних опитувань по-різному модифікуються в їх конкретних різновидах.

Обробка результатів. Результатом опитування традиційно стає пачка анкет, добірка листів або ж диктофонні записи.

Першою стадією обробки результатів стає введення їх в єдиний формат (як правило, Excell-файл), структурований з питань і відповідей.

Друга стадія – категоризація відповідей, їх угруповання, переклад даних в обчислювані параметри.

Третя стадія – структурування за числовими показниками, які закладаються в основу графіків, діаграм, статистичних викладок.

У разі, якщо опитування проводиться по жорсткій анкеті через Інтернет (розсилки, заповнення опитувальника на сайті, використання Online-панелі), обробка результатів проводиться автоматично, і вже готові для аналізу дані надходять фахівцям, які готують фінальний звіт.

Аналіз результатів і надання результатів. На цій стадії фахівці аналізують отримані результати, формують висновки з дослідження. Висновки супроводжуються рекомендаціями щодо впливу на виявлену ситуацію.

Не пізніше стадії аналізу результатів, а ще краще – при постановці завдання необхідно вирішити питання про формат, в якому необхідні результати. Саме в цьому форматі готується підсумковий звіт (повний звіт, коротка презентація за підсумками, коротка аналітична записка за результатами дослідження, прес-реліз для ЗМІ).

7. Відеоопитування

Відеоопитування передбачає використання відеосюжетів для наочної демонстрації будь-якого процесу з подальшими письмовими відповідями на питання анкети. Для даного виду анамнестичного дослідження необхідний відеозапитальник, який складається з відеосюжетів, що характеризують прояви певного захворювання, і спеціально розроблена для цього виду дослідження анкета. На кафедрі громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ХНМУ за цією методикою проводилися дослідження проблеми бронхіальної астми у дітей.

Так, відеозапитальник включав п'ять сюжетів із симптомами астми у молоді (зазвичай 15–18 років). Серед них:

1. Показана дівчина, в якій під час відпочинку проявляється свистяче, хрипляче дихання.
2. У молодій людини після фізичного навантаження з'являється свистяче, хрипляче дихання.
3. Дівчина прокидається вночі від свистячого, хриплячого дихання.
4. Дівчина прокидається вночі від сухого кашлю.

5. Сильний напад астми з подальшим ускладненням дихання в спокої.

Після кожного сюжету студентам пропонували відповісти на питання за допомогою опитувальника для відео. Студентів запитували, чи було у них коли-небудь таке дихання, як у людей на відео; якщо так, їх запитують, чи відбулося таке дихання в минулому році; якщо так, їх запитують, чи траплялося це частіше, ніж раз на тиждень, і чи вносили ці дані в анкету. Перегляд відео-опитування займає близько 10 хв.

Анкета по відео з опитуванням

**(Відеоопитувальник заповнювався студентами після перегляду кожного з п'яти окремих сюжетів про симптоматичні прояви астми)
(розроблений комітетом ISAAC програми)**

1	Чи було у Вас таке дихання як у хлопця на відео, коли-небудь у Вашому житті? Якщо так, в минулому році? Якщо так, 1 або більше разів на місяць?	Так Ні Так Ні Так Ні
2	Чи було Ваше дихання таким, як у дівчини, показаної на відео, коли-небудь у Вашому житті? Якщо так, в минулому році? Якщо так, 1 або більше разів на місяць?	Так Ні Так Ні Так Ні
3	Чи прокидалися Ви так вночі так, як дівчина на відео, коли-небудь у Вашому житті? Якщо так, в минулому році? Якщо так, 1 або більше разів на місяць?	Так Ні Так Ні Так Ні
4	А чи прокидалися Ви вночі так, як дівчина на відео, коли-небудь у Вашому житті? Якщо так, в минулому році? Якщо так, 1 або більше разів на місяць?	Так Ні Так Ні Так Ні
5	Чи було у Вас таке дихання коли-небудь у Вашому житті? Якщо так, в минулому році? Якщо так, 1 або більше разів на місяць?	Так Ні Так Ні Так Ні

Відео має значну перевагу порівняно з анамнестичними анкетами і дозволяє швидко отримати інформацію від великої кількості обстежуваних дітей при високій чутливості і специфічності методики. Такий метод особливо рекомендований для опитування дитячого населення, оскільки спрощує процес пояснення суті досліджуваної проблеми і наочно демон-

струє симптоми захворювання, які можуть бути незрозумілими для дітей молодшого шкільного віку. Перевагою даного методу є також незалежність від рівня звернень за медичною допомогою. Недоліком методу може бути складність його реалізації через низькі технічних можливостей, а також те, що методу властива гіпердіагностика. Після аналізу результатів анкетування відбираються анкети з більшістю стверджувальних відповідей, і ці студенти направляються на обстеження до фахівця алерголога. Після відеоопитування рекомендовано подальше обстеження і верифікація (підтвердження) діагнозу.

8. Основні поняття з теми

АНКЕТА (фр. *Enquete*) – 1) опитувальний лист для отримання будь-яких відомостей про те, хто його заповнює; 2) список питань обстежуваному контингенту осіб, відповіді на які є вихідним матеріалом для узагальнень (складається дослідником).

АНКЕТЕР – особа, що проводить збір матеріалу анкетуванням.

АНКЕТУВАННЯ – метод збору первинного матеріалу в соціологічних, педагогічних, психологічних та інших дослідженнях за допомогою анкети.

ІНТЕРВ'Ю (англ. *Interview*) – в соціальних дослідженнях – бесіда особи, яка проводить інтерв'ю за заздалегідь наміченим планом з особою або групою осіб, відповіді яких служать вихідним матеріалом для дослідження і узагальнення.

ІНТЕРВ'ЮЕР (англ. *Interviewer*) – особа, яка проводить інтерв'ювання.

ІНТЕРВ'ЮВАННЯ – в соціальних дослідженнях – процес збору первинного матеріалу за допомогою інтерв'ю.

ІНФОРМАНТ – особа, яку включено в експеримент і яка поставляє будь-яку інформацію у вигляді відповідей на питання дослідника.

РЕСПОНДЕНТ (англ. *respond* – відповідати) – той, хто відповідає на питання анкети; той, у кого беруть інтерв'ю.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання № 1

(Виконується в мікрогрупах, які визначив викладач.)

Студентам пропонується самостійно скласти анкету на підставі мети, завдань і формулювання гіпотези планованого дослідження, а також створити дизайн (архітектуру) дослідження.

При складанні анкети необхідно використовувати різні типи питань. Анкета повинна мати кілька частин.

Анкета складається відповідно до мети дослідження. Наприклад:

– *мета дослідження* – з'ясувати рівень знань студентів з проблеми здорового способу життя;

– завдання дослідження: 1. Виявити розуміння концепції здорового способу життя. 2. Назвати складові здорового способу життя. 3. Визначити можливості дотримання здорового способу життя;

– гіпотеза дослідження – мається на увазі, що студенти мають знання про здоровий спосіб життя; в результаті роботи з'ясовуються прогалини в знаннях з даної проблеми у студентів різних курсів або різних факультетів.

Дизайн (архітектура) дослідження:

– Кого запитуємо? – опитування проводиться для студентів 1-го курсу або для студентів 5-го курсу.

– Як проводимо опитування? – це може бути анонімне анкетування без попередньої подачі інформації про проблему або анкетування після прочитаної лекції про здоровий спосіб життя.

– Хто буде проводити анкетування – це може бути викладач, представник студентського наукового товариства, лікар студентської поліклініки і т.д.

Усе спрямовано на отримання достовірної інформації.

У ході самостійної роботи студентів викладач відповідає на питання, що виникли, і стежить за правильністю виконання завдання. Після закінчення самостійної роботи викладач перевіряє виконання завдання.

Приклад складання анамнестичних даних анкети:

1-а частина – вступна

Анкета з виявлення рівня знань студентів з проблеми здорового способу життя

Дана анкета призначена для з'ясування рівня знань студентів 1-го курсу медичного університету з проблеми здорового способу життя. Анкета повинна заповнюватися самостійно студентом під час практичного заняття. Анкети роздає викладач. Після заповнення вони повинні бути повернені викладачеві. *(Це інструкція заповнення анкети; вказується спосіб повернення заповнених анкет.)*

Прохання відповідати на питання анкети правдиво, оскільки отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді і допоможуть з'ясувати справжню ситуацію з проблеми здорового способу життя в студентському середовищі. *(Це один із засобів мотивації респондента на заповнення анкети, формування його установки на щирість відповідей.)*

2-а частина – основна

Друга частина містить питання, на які необхідно отримати відповіді під час дослідження *(обов'язково використовувати різні типи питань), наприклад:*

1	Визначте, будь ласка, поняття "здоровий спосіб життя"	
2	Як Ви вважаєте, чи дотримуєтеся Ви здорового способу життя?	1. Так 2. Ні
3	Якщо "Так", то як довго?	1. Постійно 2. Більшу частину часу 3. Меншу частину часу 4. Дуже незначну частину часу
4	Назвіть найбільш значущі, на Вашу думку, складові здорового способу життя?	1. Відсутність шкідливих звичок 2. Дотримання режиму дня 3. Дотримання режиму харчування 4. Заняття спортом 5. Попередження стресів 6. Попередження ожиріння 7. Мотивація вести здоровий спосіб життя

На допомогу викладачеві (питання різних типів).

Анкета з виявлення астми у дітей 13–14 років

1	Спостерігалось у Вас свистяче або хрипляче дихання?	1. Так 2. Ні
2	Скільки нападів такого дихання було у Вас протягом останніх 12 міс?	1. Нападів не було 2. Від 1 до 3 3. Від 4 до 12 4. Більше 12
3.	Що Ви знаєте про астму?	
4.	Які, на Вашу думку, фактори ризику розвитку астми?	1. Генетична схильність 2. Алергізація населення 3. Забрудненість навколишнього середовища 4. Інфекційні захворювання
5.	Деякі алергологи вважають, що загострення астми частішають в теплу пору року. А Ви як думаєте?	
6.	В які місяці року у Вас виникали проблеми з диханням?	1. Січень-березень 2. Квітень-червень 3. Липень-вересень 4. Жовтень-грудень
7.	Які алергічні захворювання мають Ваші родичі?	
	Мати	
	Батько	
	Брат	
	Сестра	

Відповіді:

- 1 – дихотомічне питання;
- 2 – шкальне питання;
- 3 – відкрите пряме запитання;
- 4 – пряме і питання-"меню";
- 5 – відкрите непряме питання;
- 6 – закрите питання;
- 7 – табличне питання (відкрите).

3-я частина – паспортна

Для дослідження необхідно знати соціально-демографічні характеристики респондентів (*бажано знати вік і стать респондента, факультет і курс для студентів*). У зв'язку з цим необхідно уточнити, наприклад:

Стать	
Вік	
Факультет	
Курс	

Після складання анкети розпочати виконання завдання № 2.

Завдання № 2

Провести анамнестичне дослідження, використовуючи метод опитування з урахуванням етапів його проведення.

Проведення опитування

Викладач розподіляє студентів на 2–3 мікрогрупи, в кожній з яких проводить опитування за складеною анкетною.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Спосіб отримання інформації шляхом опитування дозволяє дізнатися думку опитуваного з яких-небудь аспектів життя. Який з опитувальних методів дозволяє опитати десятки і сотні людей за короткий проміжок часу?

*А. Анкетування.**

С. Інтерв'ю.

Е. Моніторинг.

В. Бесіда.

Д. Лекція

2. Анкетування – це методичний засіб для отримання первинної інформації в статистичному дослідженні. Що з перерахованого відноситься до переваг цього методу?

*А. Можливість опитати велику кількість людей.**

В. Значні витрати на збір даних.

С. Легкість кодування даних і їх аналізу.

Д. Неможливість опитати велику кількість людей.

Е. Низький коефіцієнт віддачі.

3. Анкетування – це методичний засіб для отримання первинної інформації в статистичному дослідженні. Що з перерахованого відноситься до недоліків цього методу?

А. Можливість опитати велику кількість людей.

В. Можливість перерозподілу часу, який витрачається на відповіді.

С. Значні витрати на збір даних

Д. Легкість кодування даних і їх аналізу.

*Е. Низький коефіцієнт віддачі.**

4. Процес розробки анкети включає кілька етапів. Назвати перший етап.
- A. Вибір потрібного типу питань.
 - B. Визначення виду анкетування.
 - C. Визначення змісту анкети.*
 - D. Визначення характеру запитань
 - E. Визначення кількості і порядку запитань
5. Процес розробки анкети включає визначення характеру запитань. Питання, які передбачають два взаємовиключних один одному варіанти відповіді (типу "так – ні") називаються:
- A. Питання – "меню".
 - B. Дихотомічні питання.*
 - C. Закриті питання.
 - D. Відкриті питання.
 - E. Шкальні питання.
6. Процес розробки анкети включає визначення характеру запитань. Питання, які супроводжуються усіма теоретично можливими варіантами відповіді, з яких респонденту належить вибрати той, який відповідає його думці, називаються:
- A. Питання – "меню".
 - B. Дихотомічні питання.
 - C. Закриті питання.*
 - D. Відкриті питання.
 - E. Шкальні питання.
7. Процес розробки анкети включає визначення характеру запитань. Питання з поліваріантність відповідями, коли респондент може вибрати будь-яке поєднання варіантів відповідей, називаються:
- A. Питання – "меню".*
 - B. Дихотомічні питання.
 - C. Закриті питання.
 - D. Відкриті питання.
 - E. Шкальні питання.
8. Процес розробки анкети включає визначення характеру запитань. Питання, які не містять жодного варіанта відповіді і припускають, що респондент напише те, що хоче, в спеціально відведеному місці анкети, називаються:
- A. Питання – "меню".
 - B. Дихотомічні питання.
 - C. Закриті питання.
 - D. Відкриті питання.*
 - E. Шкальні питання.
9. У сучасних дослідженнях використовується кілька видів анкетування. Який з видів анкетування є найбільш надійним і гарантує більш сумлінне заповнення анкети?
- A. Поштове.
 - B. Попереднє.
 - C. Пресове.
 - D. Пробне.
 - E. Роздавальне.*
10. У сучасних дослідженнях використовується кілька видів анкетування. Який з видів анкетування має найнижчий відсоток повернення анкет?
- A. Поштове.
 - B. Попереднє.
 - C. Пресове.*
 - D. Пробне.
 - E. Роздавальне

11. Обробка результатів – важливий етап методики проведення опитувальних досліджень. Що необхідно зробити на першому етапі обробки результатів?

*A. Ввести результати в єдиний формат (наприклад, Excel-файл).**

B. Перекласти відповіді в обчислювані параметри.

C. Сортувати питання за категоріями.

D. Згрупувати відповіді

E. Структурувати відповіді за числовими показниками.

12. Анамнестичні методи застосовуються для різних груп населення. Який метод найбільш результативним буде для опитування дітей молодшого шкільного віку?

*A. Відеоопитування.**

D. Пробне анкетування.

B. Інтерв'ю.

E. Роздавальне анкетування.

C. Моніторинг.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дати визначення анамнестичних технологій.
2. Назвати види опитувальних методів.
3. Що таке бесіда, інтерв'ю?
4. Анкетування і його роль у зборі первинної інформації.
5. Дати визначення анкети.
6. Як розробляються анкети?
7. Назвати складові частини анкети.
8. Охарактеризувати питання, які можна і потрібно ставити в анкеті.
9. Назвати види анкетування.
10. Які етапи включає в себе методика проведення опитувальних досліджень? Назвати їх і охарактеризувати кожен.
11. Що таке відеоопитування, де і як воно застосовується?

Навчальне видання

РОЛЬ АНАМНЕСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОТРИМАННІ ПЕРВИННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВСТАТИСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

***Методичні розробки для викладачів
до проведення практичного заняття студентів
за спеціальністю 222 "Медицина", 228 "Педіатрія"
з дисципліни
"Соціальна медицина, громадське здоров'я"
(Громадське здоров'я)***

Упорядники Чумак Любов Ігорівна
 Огнев Віктор Андрійович
 Чухно Інна Анатоліївна

Відповідальний за випуск

В. А. Огнев

Редактор Е. Є. Депрінда
Коректор Є. В. Рубцова
Комп'ютерна верстка О. Ю. Лавриненко

Формат А5. Ум. друк. арк. 1,3. Зам. № 20-33989.

**Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmurio@gmail.com**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.